

הרי את מגורשת לי

באמצעות מיסרון זה

עו"ד בני דוך-יחייא

בני הזוג מוסלמים. האשה עזבה את בעלה, שאחרי ימים אחדים שלח מיסרון לאמה: בתך מגורשת. בית הדין השרעי קבע כי הגירושין תפסו. האשה לא השלימה עם העלבון, תבעה פיצוי כספי בבית המשפט למשפחה - וזכתה. המיסרון הזה עלה לבעל 95,000 ש"ח.

הצדדים נישאו לפני שלוש שנים. חודשים אחדים לאחר החתונה, ובעוד האשה בהיריון, היא או הוא - ואולי שניהם גם יחד - לא יכלו להחזיק כבר מעמד בנישואין קצרי הטווח. הדעות חלוקות מה בדיוק קרה ביניהם, אבל אין מחלוקת שהאשה עזבה את הבית ועברה לגור בדירת אמה.

הבעל לא המתין זמן רב, ושיגר לחותנת שלו הודעת סמס. הוא לא ביקש שאשתו תחזור הביתה, אלא כך כתב: "עם כל הצער, בתך גרושה משום שאני התארסתי. תודה".

תביעת האשה: נזק כספי, בושה, פגיעה בכבוד

האשה תבעה מזונות בבית הדין השרעי, ותביעתה נדחתה. נקבע שם שהמילים הספורות שנשלחו באמצעות הנייד, יוצרות גירושין לפי החוק השרעי. בדיון אמר הבעל כי מטרת המיסרון היתה להפחיד את האשה ולא באמת לגרש אותה. ולא זו בלבד אלא שהוא פנה לשייח אחד וביקש את סיועו להשיב אליו את אשתו. הטענה הזאת לא עזרה לו. דייני הערכאה הדתית השרעית קבעו כי הגירושין נוצרו עם שליחת ההודעה.

האשה, שבינתיים ילדה בת שאותה אביה לא ראה עד היום, לא השלימה עם הפגיעה. היא פנתה לבית המשפט למשפחה בירושלים. לבתי המשפט למשפחה זכאי לפנות כל אזרח, יהודי כערבי.

בתביעה עתרה האשה לחייב את בעלה לשעבר בפיצויים בסך 125,000 ש"ח. טענותיה היו אלה: כתוצאה מכפיית הגירושין ללא רצונה נגרם לה נזק כספי בשיעור המזונות שלהם היתה זכאית למשך כל חייה אם היתה נשאת נשואה. בנוסף, נגרם לה נזק נפשי ובושה בשל פגיעה במעמדה החברתי משום שהיא משתייכת לחברה המוסלמית השמרנית. כן נגרם לה נזק כי אפסו סיכוייה להינשא בשנית בגלל היותה גרושה. ועוד: היא מתקשה לעבוד למחייתה, שכן היא מטופלת בילדה קטנה.

האשה הוסיפה כי עזבה את בית הצדדים באישורו של בעלה בעקבות סכסוך עם אחותו. היא הכחישה כאילו ניסה בעלה להשיבה לביתו ולפייס אותה, אלא להיפך: הוא נשא אשה אחרת ולא התעניין כלל בה ובילדה המשותפת שלהם.

הבעל: המסירון נועד להפחיד ולא לגרש

הבעל דחה את כל טענותיה של אשתו. לגירסתו, היא עזבה את ביתם ללא הצדקה בגלל סכסוך בינו לבין אמה. הוא ניסה פעמים רבות לפייס אותה ולהחזירה לבית. לשם כך שלח אליה אנשים מכובדים שידברו אל לבה וישכנעו אותה לשוב, אבל היא סירבה. מי מנע ממנה? החותנת, כמובן: אמא שלה סיכסכה ביניהם.

ומה באשר למיסרון הגירושין? מטרתו, טען הבעל, לא היתה לגרש את אשתו בדרך זו, אלא אך להפחיד את אמה כדי שתפסיק להתערב בחייהם ושתגרום לבתה לשוב לבית הזוג הטרי אך הפרוד כבר.

טענה נוספת היתה בפי הבעל: בדיון בתביעת המזונות והמדור שהגישה אשתו לבית הדין השרעי נקבע, כי הדירה שבה גרו "כשירה למגורים". לפיכך לא היתה לה סיבה מוצדקת לעזוב את ביתם. משכך, המשיך האיש, האשה הביאה על עצמה את הנזקים שלהם היא

טוענת ועל כן יש לייחס לה "אשם תורם" משום שעזבה את הבית ובחרה שלא לחזור אל בעלה.

לגבי הנזק הנפשי שנגרם לאשה הגיב הבעל: היא לא הוכיחה נזק זה, וכך גם באשר לטענתה כי לא תוכל להינשא שוב.

הבסיס המשפטי: האיסור לגרש אשה בלי פסק דין

מה הבסיס המשפטי שעליו ביסס שופט המשפחה דניאל טפרברג את פסק דינו (בתיק 17950/09)?

עילת התביעה קרויה "הפרת חובה חקוקה" והיא מופיעה בפקודת הנזיקין. כשאדם מפר הוראת חוק וגורם בכך נזק לאחר, הוא מסתכן בכך שהנפגע יתבע ממנו פיצוי. החובה שהבעל הפר כלולה בחוק העונשין, והיא קובעת: "התיר איש את קשר הנישואין על כורחה של האשה, באין בשעת התרת הקשר פסק דין סופי של בית המשפט או של בית הדין המוסמך המחייב את האשה להתרה זו, דינו - מאסר חמש שנים".

על סמך פסיקה של בית המשפט העליון הגיע השופט טפרברג למסקנה, שהפרת האיסור המצוטט, לגרש אשה ללא רצונה, מקימה לה עילה לתבוע פיצוי כספי. הנזק שהמחוקק רצה למנוע הוא הנזק שנגרם לאשה כתוצאה משינוי מעמדה מאשה נשואה לאשה גרושה בלא שניתן פסק דין המחייב אותה להתגרש.

בפסקי דין אחדים נאמר כבר, שבבסיס האיסור לגרש אשה בעל כורחה - תופעה הקיימת במגזר הערבי - עומדת החתירה לשיוויון בין המינים ולמניעת אפליה בתחום המעמד האישי. "השקפת העולם המבוססת על שמירת כבודו של האדם", הוסיף השופט טפרברג, "אינה יכולה לשאת את הפגיעה האנושה וההשפלה שהן מנת חלקה של אשה שבן זוגה, האדם שבא איתה בכרית נישואין, מחליט לפעול באופן חד צדדי, לשנות את מעמדה ולגרשה מחייו ללא הבעת הסכמה מצידה".

בשל חומרת המעשה מתעלמים מרצונה של האשה להתגרש

התפיסה הזאת, המייחסת חומרה רבה למעשה גירושין חד צדדי הפוגע בכבוד האדם, מצמצמת את טענת הנגד של הבעל, המגרש בכוחנות את אשתו, כי לאשה היה "חלק" בסכסוך הזוגי ולכן אין לחייבו בפיצויים. "המעשה שבוצע הוא כה פוגע ומשפיל עד כי כמעט ואין מעשה או התנהגות היכולים להצדיק נקיטה בצעד שכזה", כתב השופט.

בשל כך מתעלמים בתי המשפט במידה רבה מכך, שגם אם האשה היתה מעוניינת להתגרש, בכל זאת תעמוד לה הזכות לתבוע פיצויים על עוגמת הנפש, הבושה ונזקים נוספים שנגרמו לה כתוצאה מהדרך שבה כפה עליה הבעל את הגירושין.

את טענת הבעל כי לא רצה למעשה לגרש את אשתו במיסרון דחה השופט. הנוסח שבו בחר - "בתך גרושה משום שאני התארסתי" - אינו משתמע לשתי פנים, ובנוסף, העובדה שהתחתן עם אשה אחרת בסמוך לכך מעידה כי הוא ראה במעשה שעשה גירושין תקפים.

לא קל להעריך את הנזק במקרים כאלה

איך מעריכים את הנזק שנגרם וייגרם לאשה במקרים כאלה? לא פשוט לקבוע את היקף הנזקים, ולאשה קשה להוכיחם משום שהפגיעה טרדה ולא ברור איך תרגיש בעתיד ומה יתרחש בחייה. לפיכך קבעה הפסיקה, כי במקרים שבהם ברור כי מידת הצדק דורשת לחייב את הפוגע לשלם לנפגע, רשאי השופט לקבוע סכום כספי גם ללא ראיות על נזק ממשי. סכום זה נתון לשיקול דעתו של כל שופט לפי הנסיבות שבפניו.

בפסקי דין אחדים נקבע כי על בתי המשפט לקחת בחשבון בעת פסיקת גובה הפיצוי נתון נוסף: הסכום צריך להוות גם "פיצוי עונשי" שיש בו מרכיב מחנך ומרתיע כלפי אחרים.

השופט טפרברג כתב כי קשה לאמוד את הנזק הנפשי, הצער והבושה שנגרמו לאשה כתוצאה מהגירושין בעל כורחה, והיא גם לא הוכיחה נזק זה. בנוסף, אין לדעת מה היה גורל חיי הנישואין של הצדדים אילמלא המעשה החד צדדי של הבעל. לכן אין מקום, לדעת

השופט, לחייב את האיש בפיצוי כספי שתואם את דמי המזונות שנמנעו מהאשה להמשך חייה, שכן יתכן שנישואיהם היו מסתיימים בלאו הכי.

לשיטת השופט יש לפסוק לאשה פיצוי עבור "נזק כללי המתחשב בנסיבות הענין (משך זמן הנישואין, המצב הכלכלי שנוצר עם הגירושין ועוד), ולשלב בפיצוי רכיב עונשי אשר יבטא את האינטרס הציבורי למגר נורמה פסולה מעין זו".

סוף דבר: השופט לקח בחשבון שהצדדים נפרדו כבר אחרי שלושה חודשי נישואין כשהאשה הרה. הוא התחשב במצבה הכלכלי הדחוק המאלץ אותה לחיות בבית אמה ואת חוסר יכולתה להשתכר בשל גיל הילדה וכן את הפגיעה בסיכוייה להינשא. התוצאה: תשע מילים במיסרון עצבני בנייד ניידו מהבעל 95,000 ש"ח לחשבונה של אשתו לשעבר.